

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมื่อเราศึกษาด้านาน (myth) ที่ปรากฏตามถิ่นต่าง ๆ ทั่วโลก จะพบว่ามียุคชุมชนในสังคมวัฒนธรรมต่าง ๆ จำนวนไม่น้อยที่มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับศรัทธาและจินตคติ หรือความเชื่อในเรื่องพระอาทิตย์และพระจันทร์ ทั้งที่เป็นเรื่องราวอธิบายถึงกำเนิดพระอาทิตย์พระจันทร์ ภาพที่ปรากฏในดวงจันทร์ นวลเหตุที่มีข้างขึ้นข้างแรม ด้านานการเกิดศรัทธาและจินตคติ รวมทั้งคติความเชื่อในเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติ ข้อห้ามและประเพณีที่เกี่ยวกับพระอาทิตย์และพระจันทร์ ซึ่งมีความแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของแต่ละถิ่น ทั้งที่ปรากฏในรูปแบบของประเพณีบอกเล่า (oral tradition) และประเพณีลายลักษณ์ (literary tradition)

ศรัทธาและจินตคติทางด้านานถือว่าเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติอย่างหนึ่ง ที่มนุษย์ทั่วโลกรับรู้ร่วมกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นคติความเชื่อเกี่ยวกับปรากฏการณ์นี้ จึงมีอยู่แทบทุกแห่งในโลก ไม่ว่าจะเป็นชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในซีกโลกตะวันตกหรือตะวันออกก็ตาม ล้วนมีด้านานหรือนิทานอธิบายเหตุประจําชาติประจําถิ่นของตนเล่าสู่กันฟังสืบต่อกันมาตั้งแต่อดีต ดังเช่น ชาวอาร์เมเนียน เชื่อว่าศรัทธาและจินตคติเกิดจากวัวตัวผู้ ซึ่งเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ได้มากินกินพระอาทิตย์และพระจันทร์ไป หรือชาวเอสทิโม เชื่อว่าพระอาทิตย์และพระจันทร์เป็นพี่ชายกับน้องสาว ทั้งสองเป็นสามีภรรยาซึ่งถือเป็นการผิดประเพณีนิยมจึงได้เกิดศรัทธาและจินตคติขึ้น ชาวแอฟริกา เชื่อว่าพระอาทิตย์เกิดความตะอาบใจและได้หนีหน้าไป จึงทำให้เกิดศรัทธาขึ้น ส่วนชาวยิว เชื่อว่าการเกิดศรัทธาและจินตคติ เป็นบทลงโทษจากพระเจ้า (Leach, 1949 : 337-338 ; Thompson, 1966 : 149) เพราะฉะนั้น ด้านานศรัทธาและจินตคติจึงเป็นนิทานอธิบายเหตุเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติเรื่องหนึ่งที่มนุษย์ใช้ปัญญาและจินตนาการผูกเรื่องขึ้น เพื่อสนองความอยากรู้อยากเห็นของมนุษย์เอง ซึ่งพยายามค้นหาคำตอบหรือคำอธิบายให้กับเรื่องราวและสิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์สงสัย ดังที่ กิงแกว อัดดากู ได้กล่าวถึงนิทานอธิบายเหตุว่า

ส่วนหนึ่งของนิทานอธิบายเหตุ (Explanatory tale) ใกล้เคียงกับนิยายประจำถิ่นคือเจาะจงพูดถึงธรรมชาติหรือสิ่งในท้องถิ่น แต่ประเด็นสำคัญอยู่ที่การอธิบายความเป็นมา อีกส่วนหนึ่งของนิยายอธิบายเหตุไม่ได้ผูกพันอยู่กับสิ่งใด ๆ ประจำถิ่น นิยายเหล่านี้ อธิบายต้นกำเนิด หรือความเป็นมาของรูปลักษณะทั่วไปของสัตว์ พืชพันธุ์ ภูมิอากาศ มนุษยชาติและสถาบัน เรื่องประเภทนี้มักจะสั้นและเล่าอย่างตรงไปตรงมา เพื่อตอบคำถามว่าทำไมถึงนั้นจึงเป็นอย่างนี้ (กิ่งแก้ว อัครถาวร, 2520 : 184)

จากคำกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าตำนานหรือนิทานอธิบายเหตุส่วนใหญ่จึงเป็นเรื่องเล่าสั้น ๆ ไม่ซับซ้อน ทั้งนี้เพื่ออธิบายหรือตอบคำถามเกี่ยวกับปรากฏการณ์ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากตำนานสุริยคราสและจันทรคราสที่ปรากฏตามถิ่นต่าง ๆ ทั่วโลก ส่วนมากจะอธิบายว่าสุริยคราสและจันทรคราสเกิดจากพระอาทิตย์หรือพระจันทร์ถูกสิ่งชั่วร้ายกลืนกินเข้าไป สิ่งชั่วร้ายที่ว่าอาจจะเป็นมังกร งู เสือ สุนัข วัว หรือแมลงปอ แล้วแต่คติความเชื่อของคนในแต่ละถิ่น

ส่วนกลุ่มคนที่เรียกว่า “ไต” หรือ “ไท” ซึ่งเป็นกลุ่มชนที่มีความหลากหลายในถิ่นและภูมิภาคที่อยู่ ไม่ว่าจะอยู่ในประเทศอินเดีย ตอนใต้ของจีน พม่า ลาว เวียดนาม หรือในประเทศไทยนั้น ซึ่งอาจเรียกรวมว่า “ชนชาติไท” ทั้งนี้เพราะกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวพูดภาษาตระกูลไท (Tai) เช่นเดียวกัน นอกจากนี้ยังมีลักษณะร่วมทางวัฒนธรรมหลาย ๆ อย่าง เช่น มีวัฒนธรรมข้าว มีการตั้งบ้านเรือนในที่ลุ่มซึ่งอาจเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ หรือที่ราบลุ่มในหุบเขา มีการตั้งบ้านเรือนเป็นหลักเป็นแหล่ง จนทำให้เห็นพัฒนาการเป็นบ้านเป็นเมืองเป็นรัฐ จนถึงเป็นอาณาจักรที่มีผู้ปกครองนคร และมีความสัมพันธ์ทั้งทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมร่วมกันมาตั้งแต่อดีต

ในคติความเชื่อของชนชาติไทกลุ่มหนึ่งจะเชื่อว่าสุริยคราสและจันทรคราสเกิดจากกบกลืนกินพระอาทิตย์และพระจันทร์ไป ซึ่งคนไทยจะเรียกตรงกันว่า กบกินเดือนหรือกบกินตะวัน อันเป็นนิทานอธิบายเหตุเรื่องหนึ่งที่อยู่ในการรับรู้ของคนไทย ที่เล่าสืบต่อกันมาตั้งแต่อดีต ถึงแม้เนื้อเรื่องจะผิดแผกกันไปบ้าง ซึ่งอาจจะเกิดจากการผสมผสานแลกเปลี่ยนกันทางวัฒนธรรมกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นหรือเกิดจากเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม ที่เล่าสืบต่อกันมาอย่างใด

อย่างหนึ่งก็ตาม แต่ถึงที่หลงเหลือในบริบทของวรรณกรรมเรื่องนี้ ซึ่งทำให้เห็นว่าคนไทยทั้งที่อยู่ในประเทศไทยและนอกประเทศไทย มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมาตั้งแต่อดีตก็คือ ชื่อเรียกเหตุการณ์สุริยคราสและจันทรคราสว่า กบกินเดือนหรือกบกินตะวันนั่นเอง

เมื่อเป็นดังนี้ จึงทำให้ผู้วิจัยเกิดคำถามว่า คำานานสุริยคราสและจันทรคราสที่ปรากฏอยู่ในการรับรู้ของคนไทยในถิ่นต่าง ๆ มีเรื่องราวความเป็นมา และมีลักษณะที่เหมือนคล้ายหรือแตกต่างกันอย่างไร มีการดำเนินเรื่องทั้งที่เป็นการเริ่มต้น การลำดับเหตุการณ์ หรือการจบเรื่องแตกต่างหรือเหมือนคล้ายกันอย่างไร คำานานดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับบริบททางสังคมวัฒนธรรมของชนชาติไทยอย่างไร ทั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้วิธีการศึกษาทางด้านคติชนวิทยา (Folklore) รวมทั้งอาศัยความรู้จากศาสตร์สาขาอื่น ๆ มาประกอบการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้

คำตอบที่ได้รับ อาจจะทำให้เราเห็นลักษณะร่วมทางวัฒนธรรมของชนชาติไทยที่มีมาแต่เดิม โดยอาศัยร่องรอยทางวัฒนธรรมอันเป็นสิ่งที่หลงเหลือให้เห็น ดังปรากฏในรูปของวรรณกรรมประเภทคำานาน นิทาน เรื่องเล่าประเภทต่าง ๆ หรือประเพณีพิธีกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ที่ยังคงมีอิทธิพลต่อความรู้ตึกนึกคิด รวมทั้งพฤติกรรมของคนไทยต่อช่วงเหตุการณ์ดังกล่าวอย่างสืบเนื่องมาจนถึงทุกวันนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและรวบรวมคำานานสุริยคราสและจันทรคราสในการรับรู้ของชนชาติไทยทั้งที่ปรากฏในรูปของวรรณกรรมลายลักษณ์และวรรณกรรมมุขปาฐะ
2. เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างและเนื้อหาของคำานานสุริยคราสและจันทรคราสของชนชาติไทย
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคำานานสุริยคราสและจันทรคราสกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชนชาติไทย

สมมุติฐานของการศึกษาวิจัย

ตำนานสุริยคราสและจันทรคราสของชนชาติไท เป็นคติความเชื่อดั้งเดิมที่มีมาตั้งแต่อดีตและมีความสัมพันธ์กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมไท อันมีนัยสำคัญต่อเรื่องความอุดมสมบูรณ์ นอกจากนี้ตำนานสุริยคราสและจันทรคราสยังเป็นภาพสะท้อนและดำเนินกร่วมทางสังคมวัฒนธรรมของชนชาติไท

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยจะศึกษาด้านานสุริยคราสและจันทรคราสของคนไทยกลุ่มต่าง ๆ ทั้งที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยและนอกประเทศไทย อันได้แก่ ไทพม่า ไทได้คง ไทใหญ่ ไทจีน ไทลื้อ ไทขวน ไทอีสาน ไทลาว ไทดำและไทขาว อนึ่ง เพื่อความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นในการดำเนินการค้นคว้าและวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงนำตำนานสุริยคราสและจันทรคราสที่อยู่ในการรับรู้ของคนไทยภาคกลางและภาคใต้ มาศึกษาวิเคราะห์ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ด้วย

การดำเนินการค้นคว้าและวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าจากข้อมูลสองประเภทคือ ข้อมูลที่มีผู้รวบรวมไว้แล้ว ซึ่งมีทั้งตำนานลายลักษณ์ (Literary Versions) และตำนานมุขปาฐะ (Oral Versions) จำนวน 35 ตำนาน และข้อมูลภาคสนามที่ผู้วิจัยรวบรวมเพิ่มเติมอีก 27 ตำนาน ในพื้นที่ต่าง ๆ คือ

1. ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดยโสธร อุบลราชธานี ชัยภูมิ มหาสารคาม และนครพนม
2. ในภาคเหนือของประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย พะเยา และลำพูน
3. ชุมชนบ้านโพนทอง แขวงจำปาสัก ประเทศลาว
4. ชุมชนบริเวณวัดพระธาตุสายเมือง อำเภอท่าจี้เหล็ก จังหวัดเชิงคูดง ประเทศพม่า

* รายละเอียดเกี่ยวกับแหล่งที่มาของตำนานสุริยคราสและจันทรคราสตำนานต่าง ๆ นั้น ผู้วิจัยได้แสดงไว้ในบทที่ 3

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. คำานานสุวียควธาและจันทรควธา หมายถึงเรื่องราวที่แต่งขึ้นทั้งที่เป็นเรื่องเก่าต่อ ๆ กันมาหรือมีการจดบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์ จากคติความเชื่อของคนในอดีตเพื่ออธิบายเหตุ การเกิดสุวียควธาและจันทรควธา
2. ในการค้นคว้าและวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะไม่แบ่งแยกประเด็นของคำานานสุวียควธา และจันทรควธาออกจากกัน ทั้งนี้เพราะเหตุการณ์ทั้งสองดังกล่าวมีความสัมพันธ์คาบเกี่ยวกันอยู่ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงศึกษาคำานานทั้งสองในประเด็นเดียวกัน และจะเรียกคำานานดังกล่าวนี้ว่า "คำานาน สุวียควธาและจันทรควธาของชนชาติไท"
3. ชนชาติไท หมายถึง กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลไท (Tai) และมีลักษณะร่วมทาง วัฒนธรรม ซึ่งอาจจะมีถิ่นฐานแพร่กระจายอยู่ทั้งในประเทศไทยและนอกประเทศไทย งานวิจัย นี้ได้เลือกศึกษาชนชาติไท อันได้แก่ ไทพม่า ไทได้คง ไทใหญ่ ไทจีน ไทลื้อ ไทขวน ไทอีสาน ไทลาว ไทคำาไทขาว ไทภาคกลางและไทภาคใต้ เท่านั้น
4. ต่อ ไปผู้วิจัยจะใช้คำว่า "ไท" เมื่อกล่าวถึง กลุ่มชนชาติไทหรือกลุ่มที่พูดภาษาตระกูล ไท ที่อาศัยอยู่นอกประเทศไทย และใช้คำว่า "ไทย" ที่หมายถึงคนไทยในประเทศไทยเท่านั้น

วิธีการดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อมูลพร้อมทั้งเสนอผลการ ศึกษาในลักษณะของการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) ดังลำดับขั้นตอนต่อไปนี้

1. กำหนดโครงร่างวิทยานิพนธ์
2. ตำารวจและรวบรวมข้อมูลที่จะนำมาศึกษาวิเคราะห์ จากเอกสารข้อมูลที่มี ผู้รวบรวมไว้แล้วส่วนหนึ่ง จากเอกสารที่ยังไม่มีการตีพิมพ์เผยแพร่อีกส่วนหนึ่งซึ่งถือ เป็นข้อมูลตำนานลายลักษณ์ และจากข้อมูลภาคสนามหรือตำนานมุขปาฐะอีกส่วนหนึ่ง
3. ศึกษาข้อมูลที่รวบรวมไว้แล้วอย่างละเอียดและทำการวิเคราะห์ โดยอาศัยหลัก การวิเคราะห์ตามแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาคำานานตามหลักวิชาทางด้านคติชนวิทยา
4. เรียบเรียงและนำเสนอรายงานผลการค้นคว้าวิจัย
5. สรุปผลการค้นคว้าวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. สามารถรวบรวมตำนานสุริยคราสและจันทรคราสในการรับรู้ของชนชาติไท ทั้งที่ปรากฏในรูปของวรรณกรรมลายลักษณ์และวรรณกรรมมุขปาฐะไว้ได้
2. ทำให้เข้าใจโครงสร้างและเนื้อหาของตำนานสุริยคราสและจันทรคราสของชนชาติไท
3. ช่วยให้เข้าใจวิถีชีวิต สภาพสังคมและวัฒนธรรมของชนชาติไทที่สะท้อนจากตำนานสุริยคราสและจันทรคราส อันเป็นลักษณะร่วมทางวัฒนธรรมของชนชาติไท
4. เป็นแนวทางให้มีการศึกษาด้านานและวรรณกรรมของชนชาติไทเรื่องอื่น ๆ ต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาเปรียบเทียบตำนานสุริยคราสและจันทรคราสที่อยู่ในการรับรู้ของชนชาติไท ทั้งที่อาศัยอยู่ในและนอกประเทศไทย ทั้งนี้โดยใช้วิธีการทางคติชนวิทยา ในการศึกษาโครงสร้างและเนื้อหาของตำนานสุริยคราสและจันทรคราสของชนชาติไท ทั้งที่เป็นตำนานลายลักษณ์และตำนานมุขปาฐะ เพื่อเป็นแนวทางไปสู่ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของคนไทยแต่ละกลุ่ม ซึ่งผู้วิจัยได้ค้นคว้าและศึกษาเอกสารงานวิจัยประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตำนานสุริยคราสและจันทรคราส
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสังคมวัฒนธรรมของชนชาติไท
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรม
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิเคราะห์โครงสร้างและเนื้อหาของวรรณกรรม
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวรรณกรรมกับบริบททางสังคมวัฒนธรรม

1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตำนานสุริยคราสและจันทรคราส มีดังนี้

เวาน์ เพดงเฮอ (2519) นักคติชนวิทยาชาวเยอรมัน ซึ่งได้ศึกษาเก็บรวบรวมนิทานชาวบ้านในท้องถิ่นภาคเหนือของประเทศไทย พร้อมทั้งได้เขียนบทความเรื่อง พระอาทิตย์ พระจันทร์ และพระราหู ไว้ในหนังสือ ศัพท์ปัญหาและความรัก : นิทานชาวเมืองเหนือ ซึ่งเป็นบทความสั้น ๆ ปรากฏในหน้าคำนำของหนังสือดังกล่าว โดยผู้เขียนได้เล่าถึงตำนานและนิทานที่

เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการเกิดสุริยุปราคาและจันทรคราสในคติความเชื่อของคนไทที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ซึ่งได้แก่ ไทขวน ไทลื้อ ไทจีน ไทใหญ่ ไทอีสาน รวมทั้งไทยภาคกลางและภาคใต้ ในบทความนี้ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับเนื้อหาของตำนาน รวมทั้งกล่าวถึงอนุภาค (Motif) ที่ผุดพื้นขึ้นไปจากตำนานอื่น ๆ ซึ่งผู้เขียนได้เก็บรวบรวมมาได้ส่วนหนึ่ง และจากข้อมูลที่มีผู้เก็บรวบรวมไว้แล้วอีกส่วนหนึ่ง

นอกจากนี้ ประเสริฐ ณ นคร (2538) ยังได้เขียนถึงความแพร่หลายของตำนานสุริยุปราคาและจันทรคราส ที่ปรากฏในการรับรู้ของชนชาติไทไว้ในบทความเรื่องกบกินเดือนว่า จากการสำรวจวรรณกรรมเรื่องกบกินเดือนในกลุ่มคนไท อันได้แก่ ไทคำไทขาวในเวียดนาม ไทลาวในประเทศไทย ไทอีสานและไทขวนในประเทศไทย ไทมาในพม่า ไทลื้อในสิบสองปันนา ไทใหญ่ในพม่า ไทอาหมในอินเดีย ไทพ่าเกในอินเดีย และไทจีนในพม่า สรุปได้ว่าเท่าที่ทราบจากไท 11 เผ่า มีกบกินเดือนทั้ง 11 เผ่า ส่วนกบกินตะวันมีเพียง 7 เผ่า กับที่เคยใช้ในสมัยโบราณมีอีก 1 เผ่า จะเขตกินตะวัน 1 เผ่า หมากินตะวัน 2 เผ่า ทั้ง 11 เผ่านี้ อยู่ในกลุ่มไทตะวันตกเฉียงใต้

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวัฒนธรรมของชนชาติไท มีดังนี้

บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ (2496) ได้เขียนหนังสือเรื่อง 30 ชาติในเรียงราย ซึ่งถือเป็นบุคคลในชุดแรก ๆ ที่ได้ทำการค้นคว้ารวบรวมเรื่องราวเกี่ยวกับชนชาติต่าง ๆ รวมทั้งชนชาติไทไว้หลายกลุ่ม ทั้งทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชน ไม่ว่าจะเป็นที่อยู่อาศัย เครื่องแต่งกาย การกินการอยู่ หรือคติความเชื่อต่าง ๆ ชนชาติไทที่กล่าวถึงในหนังสือเล่มนี้ได้แก่ ไทขวน ไทใหญ่ ไทจีน ไทเหนือ ลาว ไทลื้อ ไทหย่า ไทย ส่วนชนกลุ่มอื่นที่กล่าวถึงได้แก่ ฮ่อ พม่า เขมร มลายู จีน ฝรั่งเศส กะเหรี่ยง ขมุ เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2538) ได้รวบรวมผลการวิจัยของนักวิชาการที่สนใจศึกษาวัฒนธรรมของชนชาติไท ไว้ในหนังสือการศึกษาวัฒนธรรมชนชาติไท เพื่อสร้างความเข้าใจและรักษาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยในประเทศไทยกับชาวไทนอกประเทศ อันเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญในการเข้าใจวัฒนธรรมไทยและคุณค่าวัฒนธรรมไท เนื้อหาของงานวิจัยเล่มนี้ ได้กล่าวถึงสถานภาพและทิศทางการวิจัยวัฒนธรรมชนชาติไท ในเอเชีย ยุโรป และอเมริกา สถานภาพและทิศทางการวิจัยวัฒนธรรมในประเทศไทย สถานภาพและทิศทางการวิจัยภาษาของจ้วง และเปรียบเทียบวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมจ้วง

เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเรื่องประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมชนชาติไท (2542) จัดโดย ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โครงการประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมชนชาติไท จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาลักษณะการก่อตัวและรากของสังคมและวัฒนธรรมไท ลักษณะต้นกำเนิด อันเป็นลักษณะร่วมของสังคมและวัฒนธรรมไท ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ร่วมของชนชาติไท โดยอาศัยวิธีการศึกษาเปรียบเทียบประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมไทกลุ่มต่าง ๆ นอกดินแดนประเทศไทย รวมทั้งค้นหาลักษณะการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมไทแต่ละกลุ่ม ได้แก่ ไทอาหมในอีสาน ไทใหญ่ในรัฐฉาน ไทลื้อในสิบสองพันนา ถาว ไทคำและไทขาวในเขตสิบสองจุไท ถาวในถาว ไคในเขตตะวันออกเฉียงเหนือของเวียดนาม จ้วงในมณฑลกว่างสี แลโล่ เหว่ในจีน ซึ่งเป็นคนไทที่อาศัยอยู่นอกประเทศไทย

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรม มีดังนี้

วินัย ภูระหงษ์ (2520) ศึกษาเรื่องพระสุธน-นางมโนห์รา : การศึกษาเปรียบเทียบที่มาและความสัมพันธ์ระหว่างฉบับต่าง ๆ วิทยานิพนธ์เล่มนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาค้นคว้าหาต้นเค้าของเรื่องพระสุธน-นางมโนห์รา การแพร่หลายมาสู่ประเทศไทย และความนิยมเรื่องนี้ ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างฉบับต่าง ๆ โดยอาศัยหลักฐานที่เป็นต้นฉบับเรื่องพระสุธน-นางมโนห์รา ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ผลการศึกษาพบว่าต้นเค้าของเรื่องพระสุธน-นางมโนห์ราที่แพร่หลายในประเทศไทย รวมทั้งเรื่องสุธนชาดกในหนังสือปัญญาชาดกคด้วยนั้น มีที่มาจากประเทศอินเดีย ซึ่งถือเป็นบ่อเกิดสำคัญของวรรณคดีไทย เรื่องพระสุธน-นางมโนห์ราได้รับความนิยมแพร่หลายในประเทศไทยมากที่สุดเรื่องหนึ่ง ดังจะเห็นได้จากมีการแต่งคำประพันธ์ร้อยกรอง ร้อยแก้ว และแต่งในรูปของบทละคร นอกจากนี้ยังมีวรรณกรรมบางเรื่องที่ได้นำชื่อตัวละครของเรื่อง ไปกล่าวอ้างเปรียบเทียบด้วย

ศิวพร ฐิตะฐาน (2521) ศึกษาเรื่องรามเกียรติ์ : ศึกษาในแง่การแพร่กระจายของนิทาน วิทยานิพนธ์เล่มนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาเรื่องรามเกียรติ์ฉบับต่าง ๆ ในด้านความคิดแพทและสาเหตุของความผิดแพททางเนื้อหาของนิทานที่แพร่กระจายจากแหล่งหนึ่งสู่อีกแหล่งหนึ่ง ผลการวิจัยพบว่านิทานเรื่องพระรามแพร่กระจายออกจากแหล่งหนึ่งสู่อีกแหล่งหนึ่ง ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นกับเนื้อหา ไม่ว่าจะเป็น การเปลี่ยนรายละเอียด การเพิ่มความ การลดความ การทับซ้อนความ และการสลับความ ซึ่งในกระบวนการแพร่กระจายของนิทานนี้มีแนวโน้มที่เนื้อหาของนิทานจะเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อมและยุคสมัย

วปรุมา คำหู่ (2535) ศึกษาเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมเรื่อง นางอุทธรามีวิชุดประตงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมล้านนาเรื่อง นางอุทธรากับวรรณกรรมที่มีเนื้อหาเหมือนกัน ทั้งในประเทศไทยและประเทศไถ่เตียง ในด้านแก่นเรื่อง โครงเรื่อง อนุภาค ตัวละคร ฉาก และความคิดเชิงปรัชญาของผู้แต่งตลอดจนแง่คิดด้านวัฒนธรรมความเชื่อของสังคมท้องถิ่น ซึ่งเป็นภาพสะท้อนที่เห็นได้จากตำนานต่าง ๆ ผลการวิจัยพบว่าวรรณกรรมล้านนาเรื่องนางอุทธรามีได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายดังจะเห็นได้จากมีวรรณกรรมเรื่องนี้ ทั้งที่เป็นฉบับคร่าวธรรม คร่าวขอ และตำนานมุขปาฐะ ตลอดจนตำนานต่าง ๆ ของกลุ่มชนอื่นในเขตไถ่เตียง ซึ่งมีโครงเรื่องเหมือนกัน เพียงแต่อนุภาค ตัวละคร ฉาก ความคิดเชิงปรัชญาตลอดจนสะท้อนวัฒนธรรมที่คิดแตกต่างกันไปบ้าง

กัญญรัตน์ เวชชศาสตร์ (2541) ศึกษาเปรียบเทียบเรื่องศรีธนูชัย ในหนังสือเรื่องศรีธนูชัยในอุษาคเนย์ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาเรื่องศรีธนูชัยตำนานต่าง ๆ ที่มีปรากฏในประเทศไทยและนอกประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งที่เป็นร้อยแก้วและร้อยกรองว่ามีความสัมพันธ์กันในด้านเนื้อหา โครงเรื่อง ตัวละคร ตลอดจนแนวคิดของผู้แต่งนิทานศรีธนูชัยอย่างไร ผลการศึกษาพบว่า นิทานเรื่องศรีธนูชัยนี้ มีแพร่กระจายอยู่ทุกภาคในประเทศไทย นอกจากนี้ยังพบว่าปรากฏในประเทศเพื่อนบ้านไถ่เตียงแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วย ซึ่งมีเนื้อหาที่มีความคล้ายคลึงและแตกต่างกันกับศรีธนูชัยของไทย ในลักษณะของตัวเอกเจ้าปัญญาและฉลาดแกมโกง (Trickster)

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาโครงสร้างและเนื้อหาวรรณกรรม มีดังนี้

ศิริพร ฃ ถลาง (2539ก) ศึกษาตำนานสร้างโลกของคนไทยในรายงานการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ตำนานสร้างโลกของคนไทย โดยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบตำนานสร้างโลกของคนไทยกลุ่มต่าง ๆ ทั้งที่อยู่ในและนอกประเทศไทย โดยใช้วิธีการทางคติชนวิทยาและมานุษยวิทยา ในการศึกษาโครงสร้างและเนื้อหาของตำนานสร้างโลกของคนไทยทั้งตำนานบอกเล่าและตำนานลายลักษณ์ นอกจากนี้ยังวิเคราะห์ความเชื่อดั้งเดิมของคนไทยเกี่ยวกับการสร้างโลก การสร้างมนุษย์ และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของคนไทยแต่ละกลุ่ม โดยพิจารณาจากความแตกต่างและความเหมือนคล้ายของตำนานสร้างโลกของคนไทยแต่ละกลุ่ม งานวิจัยเรื่องนี้พยายามชี้ให้เห็นความสำคัญของตำนาน ในฐานะที่เป็นข้อมูลที่จะใช้ศึกษาเรื่องชนชาติไทย ทั้งในเรื่องความคิด ความเชื่อ การกระจายของคนไทย และความสัมพันธ์ของคนไทย

กลุ่มต่าง ๆ ในทำนองเดียวกันกับที่นักวิชาการในสาขาอื่น ๆ พยายามใช้หลักฐานประเภทต่าง ๆ ในการศึกษาความสัมพันธ์ของชนชาติไท

นอกจากนี้ ศิวาพร ณ ถลาง (2539) ยังได้ศึกษาคำานานข้าวในความเชื่อของชนชาติไท ซึ่งเป็นบทความที่เสนอในการประชุมทางวิชาการเรื่องชนชาติไทกับวัฒนธรรมข้าว ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาคำานานเกี่ยวกับข้าว ทั้งนี้เพราะเป็นเรื่องสำคัญที่ชนชาติไททั้งหลายต่างงานต่อ ๆ กันมา โดยพิจารณาในเชิงโครงเรื่อง ซึ่งนำไปสู่การชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของคนไทแต่ละกลุ่ม หรือการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงสัญลักษณ์ อันจะทำให้เข้าใจลักษณะทางความเชื่อและวัฒนธรรมของชนชาติไทบางประการ ผลการศึกษาพบว่า ทั้งโครงเรื่องและเนื้อหาของคำานานข้าวเป็นถึงบันทึกเรื่องราวเหตุการณ์และประสบการณ์ของคนไทในอดีตที่มีต่อข้าวและขวัญข้าว และถ่ายทอดกันมาปากต่อปาก และยังอยู่ในการรับรู้ของคนไทในปัจจุบัน ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบตำนานต่าง ๆ จะพบจุดร่วมทางความคิดความเชื่อของคนไทต่อเรื่องขวัญข้าว ในส่วนของเนื้อหาหลัก ๆ จะมุ่งเน้นใน เรื่องบุญคุณของข้าว อันนำไปสู่แนวปฏิบัติทางพิธีกรรมอันเนื่องด้วยข้าวที่มีอยู่คล้าย ๆ กันในวัฒนธรรมของชนชาติไทกลุ่มต่าง ๆ

ศุรวาดิ หนูนภักดิ์ (2542) ได้เขียนบทความเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านดาวพวนจากจังหวัดสุพรรณบุรีตามทฤษฎีของทอมป์สันและพรอพท์ ไว้ในหนังสือคติชนกับคนไทย - ไท รวบรวมบทความทางด้านคติชนวิทยาในบริบททางสังคม เพื่อศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบนิทานเรื่องท้าวคำห้า (หรือคำพรา) ซึ่งเป็นเรื่องเล่าของชาวดาวพวนอำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี กับนิทานเรื่องเดียวกันอีก 4 ตำนาน ซึ่งผู้เขียนได้เก็บรวบรวมในประเทศต่าง ๆ แถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมที่ไม่แตกต่างกันนัก โดยอาศัยแนวคิดวิธีการศึกษาของนักวิชาการที่เชี่ยวชาญด้านการศึกษานิทาน ไม่ว่าจะเป็น Vladimir Propp Antti Aarne Stith Thompson และ Claude Levi-Strauss ผลการศึกษาพบว่า นิทานในแต่ละตำนานมีเนื้อเรื่องและรายละเอียดของเหตุการณ์คล้ายคลึงกัน ถึงแม้ว่ารายละเอียดบางอย่างจะแตกต่างกันบ้างก็ตาม นอกจากนี้การศึกษาคติชนนิทานเรื่องท้าวคำห้า ยังสะท้อนให้เห็นร่องรอยที่มาจากแหล่งต่าง ๆ กัน ได้แก่ ความเชื่อทางศาสนา เอกลักษณะของชาวดาวพวน ตำนานเทพปกรณัม ความเชื่อเกี่ยวกับภูมิจักรวาล และอิทธิพลที่ได้รับจากประเทศอินเดีย

สุวรรณภา เกวียงไกรเพ็ชร (2542) ได้เขียนบทความเรื่องฟูเฮย-เซี่ยหมุย : ดำเนินกำเนิดมนุษย์ของชาวเย้า ในหนังสือ กติชนกับคนไทย-ไท รวบรวมบทความทางด้านคติชนวิทยาในบริบททางสังคม บทความนี้ผู้เขียนได้นำนิทานประเภทตำนานเรื่อง ฟูเฮย-เซี่ยหมุย ซึ่งเป็นเรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกับการสร้างโลก กำเนิดมนุษย์ หรือมนุษย์คู่แรกของโลกของชาวเย้า มาวิเคราะห์เพื่อหาความแตกต่างและเปรียบเทียบอนุภาคหลักในแต่ละตำนาน อันได้แก่ อนุภาคการต่อสู้ระหว่างมนุษย์กับเทพเจ้า อนุภาคน้ำท่วมโลก อนุภาคการแต่งงานของพี่น้อง อนุภาคน้ำเต้าและกำเนิดเหล่าพันธุ์มนุษย์ โดยวิเคราะห์ในบริบททางสังคมวัฒนธรรม ผลการศึกษาพบว่า ตำนานเรื่องฟูเฮย-เซี่ยหมุย มีทั้งความแตกต่างและเหมือนคล้ายกับตำนานสร้างโลกของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ เช่น การถือกำเนิดมาจากน้ำเต้า ซึ่งแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพและวิถีชีวิตของเย้ากับกลุ่มชนอื่น ๆ ด้วย อนึ่ง ตำนานเรื่องฟูเฮย-เซี่ยหมุย ยังมีเนื้อหาและแง่มุมที่น่าสนใจอีกหลายอย่าง เช่น เหตุการณ์ในตอนสร้างโลก สร้างแผ่นดิน แผ่นฟ้า เป็นต้น

พิเชฐ สายพันธ์ (2542) ได้เขียนบทความเรื่อง น้ำเต้าปิ้ง : วรรณกรรมปรัมปรากับการศึกษาเชิงโครงสร้าง ไว้ในหนังสือสังคมและวัฒนธรรมในประเทศไทย บทความชิ้นนี้ผู้เขียนได้นำตำนานเรื่อง “น้ำเต้าปิ้ง” ซึ่งเป็นเรื่องราวที่แพร่หลายในบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ไม่ว่าจะเป็นตอนใต้ของจีน ตอนเหนือของเวียดนาม ลาว และบริเวณชุมชนของคนไทในอุษาคเนย์มาทำการวิเคราะห์ โดยอาศัยเค้าโครงความคิดของนักคิดสำนักโครงสร้างนิยม (Structuralism) คือ Claude Levi-Strauss ทั้งนี้ผู้เขียนต้องการทำความเข้าใจตำนานในฐานะที่เป็นกระบวนการทางความคิดของมนุษย์ในการตอบคำถามเรื่อง กำเนิดมนุษย์ ศาสนา สังคม และจักรวาล โดยพิจารณาจากคู่ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นคือ การเกิด-การตาย ฟ้า-ดิน โลกนี้-โลกหน้า ธรรมชาติ-วัฒนธรรม รวมถึงการทำความเข้าใจถึงตำนานตำนานต่าง ๆ ที่มีโครงเรื่องวางอยู่บนพื้นฐานเดียวกัน อันสะท้อนให้เห็น โครงสร้างของความคิดเกี่ยวกับตำนานเรื่องนี้

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับในการศึกษาวรรณกรรมกับบริบททางสังคมวัฒนธรรม มีดังนี้
 ปราวณี วงษ์เทศ (2531) ศึกษา นิทานชาดกกับโลกทัศน์ของลาวพวน ซึ่งถือเป็นบทวิเคราะห์ที่นำเสนอการศึกษาบทบาทของนิทานชาดก โดยผู้เขียนได้เก็บรวบรวมจากข้อมูลภาคสนาม เสนอให้เห็นความหมายและบทบาทของนิทานชาดก ในฐานะที่เป็นสัญลักษณ์ร่วมที่มีความสำคัญต่อโลกทัศน์ มุคตภาพ และค่านิยมของคนลาวพวนที่ดั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดปราจีนบุรี ผลการวิจัยในครั้งนี้พบว่า นิทานชาดกมีบทบาทในการช่วยเชื่อมโยงจิตสำนึกจากอดีตกับปัจจุบันในฐานะชนกลุ่มน้อยในสังคมไทย นิทานชาดกจึงเป็นเรื่องจริงในทัศนะของ

คนลาว และเป็นเรื่องจริงที่สามารถอธิบายได้ด้วยหลักฐาน ชื่อสถานที่ต่าง ๆ ในท้องถิ่นที่กลุ่มลาวพวนใช้ชีวิตและตั้งถิ่นฐานอยู่

ภานุพงศ์ อุคมลศิลป์ (2539) ศึกษาเรื่อง **วรรณกรรมไทพวน : ความสัมพันธ์กับสังคม** มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาเพื่อวิเคราะห์วรรณกรรมนิทานไทพวน อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ทั้งที่เป็นวรรณกรรมมุขปาฐะและลายลักษณ์ และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมไทพวนกับสังคม ผลการศึกษาพบว่าในด้านโครงเรื่อง กลวิธีในการดำเนินเรื่อง มีส่วนคล้ายและข้อแตกต่างระหว่างวรรณกรรมมุขปาฐะกับลายลักษณ์ ซึ่งเกิดจากจุดประสงค์ในการเล่าและกลวิธีของผู้เล่า วรรณกรรมนิทานไทพวนส่วนใหญ่เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการบำเพ็ญทาน นุพการกรรม บารมี ความรัก ชนชั้น และคุณธรรม โดยสะท้อนจากพฤติกรรมของตัวละครเป็นสำคัญ นอกจากนี้ วรรณกรรมนิทานไทพวนยังมีบทบาทและหน้าที่ให้ความบันเทิงแก่ผู้ฟังในงานประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ให้การศึกษาและปลูกฝังค่านิยมด้านต่าง ๆ แก่คนในสังคมหนึ่ง ยังช่วยเสริมวัฒนธรรมให้สมบูรณ์เข้มแข็งขึ้น ช่วยรักษาแบบแผนของสังคม และช่วยสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันเพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตของชาวไทพวนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ศิวพร ฐิตะฐาน ณ ถลาง (2539) ได้ศึกษาคติชนในบริบททางสังคมวัฒนธรรมไทยในหนังสือเรื่องในท้องถิ่นมีนิทานและการละเล่น : การศึกษาคติชนในบริบททางสังคมไทย หนังสือเล่มนี้กล่าวถึงแนวทางการศึกษาคติชนกับสังคม ในด้านกรอบความคิด ขอบข่ายและสถานภาพการศึกษาคติชนวิทยา บทบาทหน้าที่และความสำคัญของคติชนในสังคมไทย ความสัมพันธ์ระหว่างคติชนกับศิลปวัฒนธรรมประเภทอื่น การศึกษานิทานพื้นบ้านในวัฒนธรรมตะวันตก วรรณคดีท้องถิ่นกับสังคม และศิลปะการละเล่นพื้นบ้านกับสังคม นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้อาศัยข้อมูลทางคติชน โดยเฉพาะประเภทนิทาน นิยาย และตำนาน เช่น เรื่องรามเกียรติ์ สังข์ทอง และนิทานจักร ๆ วงศ์ ๆ ในท้องถิ่นไทย มาศึกษาในแง่วรรณกรรมกับสังคม ซึ่งถือเป็น การรวบรวมบทความที่มาจากงานวิจัยทางด้านคติชนในแง่มุมต่าง ๆ